

ارتش جمهوری اسلامی ایران در هشت سال دفاع مقدس

جلد ششم

عملیات رمضان و محرم

جوادی پور، محمد، ۱۳۳۳ -

ارتش جمهوری اسلامی ایران در هشت سال دفاع مقدس / تحقیق و تألیف محمد حوادی نور، علم، نیکفرد، سید یعقوب حسینی؛

۲. ویراست.

تہران: انتشار

۶ ج: مصور (رنگی).

دوره: ۷-۷۷-۶۲۹۷-۴

دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۹۷-۷۷-۷ : ج: ۱۰..... ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۹۷-۷۹-۱ : ج: ۱۱..... ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۹۷-۸۰-۷ : ج: ۱۲.....

فيا

یادداشت : جلد د

جلد چهارم تألیف مسعود بختیاری و نصرت‌الله معین، روزی است.

یادداشت : ویپر استار جلد دوم مرتضیٰ مشاکی است.

یادداشت : جلد ششم تألیف محمد حسن لطفی و سید

یادداشت : جاب سوم.

یادداشت
: ج. ۲ (ج)

یادداشت

ج. ۱. ندره‌ها، غوب دزفول - ج. ۲. ندره‌ها

ج. ۱. بزرگمهری غرب درمقون. - ج. ۱. بزرگمهری غرب اهواز و سوسنگرد. - ج. ۱. اسفغان خرمسهر و سحسین خضر آبادان. - ج. ۴. نبرد بیت المقدس. - آزادساز. - خرمشهر. - ج. ۶. عمارت، مضاف و محرم.

ج. ۱. بنور بیت المقدس - (از اساری کرمانشاه، - ج. ۱. عملیات رمضان و محرم : جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ - خاطرات

جنگ ایران و عراق: ۱۳۵۹ - ۱۳۶۱ - محاصرات

جنت ایران و عراق، ۱۱۵۱-۱۱۶۱ = بزرگداشت

۱۳۸۸ - ۱۳۸۹

۱۱۸۸ - ۱۱۶۱: حسینی، سید یعقوب،

انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا
D.S.R. ۱۶۲۸/۱۶۰۱۱۴

۹۵۵ ۱۱۰۰۹۳۲

۹۵۵/۱۱۰۶۱۲. رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۰۰-۱۳۸۷

- تألیف: محمدحسین لطفی، سید یعقوب محمدحسین لطفی
- مشاوران نظامی و تخصصی: سرتیپ دوم مسعود موری، سرتیپ دوم محمدحسین لطفی
- ویراستار: مرتضی مشاکی
- صفحه‌آرایی: حمید وطن‌خواه
- حروفچینی: اصغر جعفری
- طرح جلد: سعید زندی
- ناظر چاپ: مسعود موری
- نوبت و سال چاپ: اول/ ۱۳۹۵
- شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
- بها: ۹۰۰۰ تومان
- شابک جلد ششم: ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۹۷-۸۴-۵
- شابک دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۹۷-۷۷-۷
- ناشر: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه ارتش جمهوری اسلامی ایران

نشانی: تهران، صندوق پستی ۳۳۷۶ - ۱۶۷۶۵، سازمان عقیدتی سیاسی

ارتش جمهوری اسلامی ایران، معاونت فرهنگی و روابط عمومی

(اداره تبلیغات و انتشارات) وبگاه: www.aja.ir

تلفن: ۸۱۹۵۳۳۸۱ دورنگار: ۸۸۴۷۵۵۰۳ نشانی: الکترونیک: nashr@aja.ir

مرکز توزیع محصولات فرهنگی ارتش: ۲۲۹۳۹۱۲۴ و ۳۳۳۳۱۵۲۸

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱۱
● فصل اول: آمادگی برای تجاوز و ترسز تعقیب متجاوز.....	۱۵
کلیات.....	۱۷
تهاجم رژیم صهیونیستی به جنوب لبنان.....	۱۹
هشدار حضرت امام خمینی (ره)، توجه مجدد به جبهه‌ها.....	۲۲
دعوت عام برای حضور گسترده در جبهه‌ها.....	۲۴
مظلوم‌نمایی صدام برای انحراف افکار عمومی.....	۲۶
شورای امنیت و آمادگی ایران برای آغاز عملیات رمضان.....	۲۶
عدم پذیرش قطعنامه ۵۱۴ از سوی ایران.....	۲۸
● فصل دوم: عملیات رمضان.....	۲۹
کلیات.....	۳۱
وضعیت زمین منطقه عملیات رمضان (نقشه شماره ۱).....	۳۳
معارف و صول.....	۳۵
استعداد و گسترش نیروهای ایرانی و عراقی.....	۳۷
الف) استعداد و گسترش نیروهای عراقی.....	۳۷
ب) استعداد و گسترش نیروهای ایرانی.....	۳۸

۳۹	ج) جدول مقایسه نیروهای ایرانی و عراقی در عملیات رمضان
۴۰	طرح ریزی عملیات رمضان
۴۱	مرحله یکم
۴۲	مرحله دوم
۴۲	مرحله سوم
۴۴	طرح عملیاتی قرارگاه قدس
۴۶	طرح عملیاتی قرارگاه فجر
۴۸	طرح قرارگاه عملیاتی فتح (طرح نینوا)
۵۰	طرح عملیاتی قرارگاه نصر
۵۲	اخراج
۵۲	عملیات قرارگاه فتح د ۲۲ و ۲۳ تیرماه
۵۵	عملیات قرارگاه نصر در اولین روز نبرد رمضان
۵۸	عملیات قرارگاه قدس در اولین روز نبرد رمضان
۶۱	عملیات قرارگاه نصر در اولین روز عملیات رمضان
۶۳	حوادث روز ۲۴ تیرماه
۶۴	مرحله دوم عملیات رمضان
۶۷	حوادث روزهای ۲۶ تا ۳۰ تیرماه
۷۲	مرحله سوم عملیات رمضان
۷۲	حوادث روز ۳۰ تیرماه
۸۰	مرحله چهارم عملیات رمضان
۸۰	دستور جزء به جزء شماره ۳
۹۰	دستور جزء به جزء شماره ۴
۹۷	● فصل سوم: عملیات محرم
۹۹	کلیات
۱۰۰	وضعیت زمین منطقه عملیات محرم (نقشه شماره ۳)

۱۰۲	 معابر وصولی
۱۰۳	 استعداد و گسترش نیروهای ایرانی و عراقی
۱۰۳	 الف- استعداد و گسترش نیروهای عراقی
۱۰۵	 ب- استعداد و گسترش نیروهای ایرانی
۱۰۷	 ج- جدول مقایسه نیروهای ایرانی و عراقی در عملیات محرم
۱۰۷	 طرح ریزی و آمادگی برای عملیات
۱۱۰	 سازمان رزمی قرارگاه قائم (نقشه شماره ۴)
۱۱۴	 اجرا
۱۱۴	 رویدادهای قبل از آغاز عملیات
۱۱۶	 آغاز عملیات
۱۱۶	 - مرحله اول عملیات
۱۲۲	 - مرحله دوم عملیات
۱۲۶	 - مرحله سوم عملیات
۱۲۸	 ادامه عملیات محرم
۱۳۴	 نتایج عملیات
۱۳۷	 ● فصل چهارم: ضمائم
۱۳۹	 پیام حضرت امام (ره) در مورد حمله وحشیانه صهیونیست‌ها به جریب لبنان
۱۴۱	 بیانیه وزارت خارجه ایران در مورد تجاوز اسرائیل به جنوب لبنان
۱۴۳	 اطلاعیه مشترک ارتش و سپاه پاسداران در رابطه با اعلام آمادگی برای
۱۴۵	 متن پیام حضرت امام خمینی (ره) خطاب به مردم مسلمان عراق به مناسبت آغاز عملیات
۱۴۷	 اطلاعیه‌های مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران و
۱۴۷	 اطلاعیه مشترک ۹۷۴
۱۴۸	 اطلاعیه مشترک شماره ۹۷۵
۱۴۹	 اطلاعیه مشترک شماره ۹۷۷
۱۵۰	 اطلاعیه مشترک شماره ۹۷۹

اطلاعیه مشترک شماره ۹۸۰.....	۱۵۱
اطلاعیه مشترک شماره ۹۸۲.....	۱۵۱
اطلاعیه مشترک شماره ۹۸۷.....	۱۵۲
اطلاعیه مشترک شماره ۹۸۸.....	۱۵۲
اطلاعیه مشترک شماره ۹۹۱.....	۱۵۳
اطلاعیه مشترک شماره ۹۹۸.....	۱۵۴
اطلاعیه مشترک شماره ۹۹۹.....	۱۵۵
اطلاعاتی از سربازان ارتش جمهوری اسلامی و.....	۱۵۷
اطلاعیه مشترک شماره ۱۰۹۸.....	۱۵۷
اطلاعیه مشترک شماره ۱۰۹۹.....	۱۵۸
اطلاعیه مشترک شماره ۱۱۰۱.....	۱۵۹
اطلاعیه مشترک شماره ۱۱۰۲.....	۱۶۰
اطلاعیه مشترک شماره ۱۱۰۳.....	۱۶۱
اطلاعیه مشترک شماره ۱۱۰۵.....	۱۶۲
اطلاعیه مشترک شماره ۱۱۱۰.....	۱۶۳
اطلاعیه مشترک شماره ۱۱۱۲.....	۱۶۴
اسامی فرماندهان ارتشی عملیات رمضان تا رده تیپ.....	۱۶۸
اسامی فرماندهان ارتشی عملیات محرم تا رده تیپ.....	۱۷۰
تصاویر تعدادی از شهدای ارتش جمهوری اسلام ایران در منطقه عملیات بیت المقدس.....	۱۷۱
نقشه شماره (۱) وضعیت زمین منطقه عملیات رمضان.....	۱۷۶
نقشه شماره (۲) گسترش نیروهای ایرانی در عملیات رمضان.....	۱۷۷
نقشه شماره (۳) وضعیت زمین منطقه عملیات محرم.....	۱۷۸
نقشه شماره (۴) سازمان رزمی قرارگاه قائم.....	۱۷۹

مقدمه

پس از سلسله عملیات‌های پیروزی همچون ثامن الائمه، طریق القدس، فتح المبین و سرانجام عملیات غرور آفرین بیت المقدس، که طعم آن خم شهر آزاد شد، جنگ و دفاع مقدس وارد مرحله‌ای نوین شد. با پیروزی در جبهه خرمشهر، رزمندگان اسلام آماده بودند تا با عبور از مرز به تعقیب ارتش عراق بپردازند. اجرای موفقیت آمیز این امر، عبور از مرز و تعقیب متجاوز، می‌توانست موجودیت رژیم حاکم بر عراق را در معرض خطر قرار دهد؛ از این رو غرب نبذانات گسترده تلاش کرد تا پیروزی رزمندگان اسلام را به عنوان خطری جدی برای کشورهای منطقه سرنگ کند. به همین دلیل حفظ صدام و کمک‌های تسلیحاتی بیشتر به عراق با سلاح‌های پیشرفته، به منظور جلوگیری از ادامه پیشروی رزمندگان اسلام، در دستور کار حامیان غربی این کشور قرار گرفت.

کتاب حاضر، ششمین جلد از مجموعه «نقش ارتش جمهوری اسلامی ایران» در هشت سال دفاع مقدس است و براساس اسناد و مدارک موجود در آرشیو تاریخ جنگ، به شرح عملیات‌های رمضان و محرم پرداخته است. این کتاب در چهار فصل تدوین شده است.

«آمادگی برای عبور از مرز و تعقیب متجاوز»، عنوان فصل اول کتاب است. در این فصل به تأثیر مثبت عزل بنی صدر از ریاست جمهوری و حذف عناصر لیبرال از صحنه جنگ، همچنین روند همکاری و هماهنگی دو بازوی پرتوان دفاع مقدس - ارتش و سپاه - و نیز تصمیم شورای عالی دفاع مبنی بر ضرورت عبور از مرز و تعقیب متجاوز پرداخته شده است.

تهاجم رژیم صهیونیستی به جنوب لبنان، که ۱۱ روز پس از فتح خرمشهر به دست رزمندگان اسلام صورت گرفت، به منظور به انحراف کشاندن افکار عمومی ایران از جبهه‌های جنگ تحمیلی به منطقه‌ای دیگر طرح‌ریزی و اجرا شد تا بدین وسیله نیروهای عراقی که به آن سوی مرز رفته بودند، فرصت کافی برای تجدید قوا بیابند. اما با هشدار حضرت امام (ره) مبنی بر «... ما راهمان این است که باید از راه شکست عراق دنبال لبنان برویم، نه مستقلاً، ان شاء الله» اذهان بار دیگر متوجه جبهه‌های جنگ شد و مسئولان سیاسی و نظامی از مردم خواستند تا هرچه زودتر خود را به جبهه‌ها برسانند.

شورای امنیت سازمان ملل که از ۷ آبان ۱۳۵۹، به مدت ۲۲ ماه، در قبال تجاوز آشکار عراق علیه ایران، سکوت اختیار کرده بود، ۲ روز قبل از آغاز عملیات رمضان تشکیل جلسه داد و قطعنامه ۵۱۴ را تصویب کرد. در این قطعنامه از طرفین خواسته شده بود تا آتش‌بس را پذیرفته و خیلی سریع به کلیه عملیات نظامی خاتمه دهند، اما جمهوری اسلامی ایران به دلیل اینکه حقوق ملت ایران در این قطعنامه رعایت نشده است، از پذیرش آن خودداری کرد.

فصل دوم کتاب، شرح عملیات رمضان است. عملیات رمضان در ساعت ۲۱:۳۰ روز ۲۳ تیرماه ۱۳۶۱ با طنین پیام «بسم الله القاصم الجبارین یا صاحب الزمان ادرکنی» آغاز و در چهار مرحله اجرا شد. در پایان مرحله اول، در حوالی پاسگاه کوشک - طلائیه هنوز قسمتی از مناطق مرزی تا عمق حدود ۳ کیلومتر در اشغال نیروهای عراقی بود، اما در قسمتی از شمال پاسگاه کیلومتر ۲۵، نیروهای ایرانی در حوالی خط مرز و در بعضی قسمت‌ها، در آن سوی مرز مستقر بودند. در جنوب غربی پاسگاه کیلومتر ۲۵، نیروهای ایرانی تا پاسگاه زید عراق و در حدود ۵ کیلومتر در داخل خاک عراق پیشروی کرده بودند. در حوالی پاسگاه شلمچه هنوز قسمتی از مناطق مرزی در اشغال نیروهای عراقی بود.

در پایان مرحله دوم، یکان‌های قرارگاه قدس در منطقه طلائیه و کوشک، تا حدودی به خط مرز نزدیک شدند، ولی هنوز بخش‌هایی از سرزمین ایران در اشغال نیروهای عراقی باقی مانده بود. بین پاسگاه کوشک و کیلومتر ۲۵، یکان‌های قرارگاه فجر در حوالی خط مرز مستقر بودند. در جنوب پاسگاه کیلومتر ۲۵، نیروهای ایرانی در داخل خاک عراق تا حوالی پاسگاه زید را در کنترل خود داشتند و در جنوبی‌ترین قسمت و در حوالی شلمچه، هنوز قسمتی از سرزمین ایران در اشغال نیروهای عراقی بود. در ساعت ۲۰:۳۰ روز ۳۰ تیرماه، مرحله سوم عملیات رمضان در شرق بصره آغاز شد. در این مرحله

قسمتی دیگر از نیروهای عراقی منهدم شدند، اما شدت آتش دشمن مانع پیشروی نیروهای ایرانی بود. در دوم مردادماه و در پایان مرحله سوم عملیات، فرماندهی مشترک قرارگاه کربلا برآورد کرد که بر اثر نبرد ۱۰ روزه، روحیه نیروهای عراقی تضعیف شده است و بر این اساس تصمیم گرفت تا به نبرد ادامه دهد و مرحله چهارم عملیات رمضان را آغاز کند. تا روز ۶ مردادماه، برخورد مهمی بین نیروهای ایرانی و عراقی پیش نیامد و هر دو طرف ضمن تحکیم مواضع پدافندی، نسبت به اعزام گشتی و تبادل آتش توپخانه اقدام کردند. مرحله چهارم عملیات رمضان، در ساعت ۲۱:۰۰ روز ۶ مردادماه ۱۳۶۱ آغاز شد. در این مرحله از عملیات، هدف نیروهای ایرانی انهدام نیروهای عراقی در مواضع مثلثی شکل و تأمین یک خط حد پیشروی در غرب این مواضع بود. طی دو روز نبرد سخت، سرانجام فرماندهی مشترک قرارگاه کربلا با توجه به کاهش نسبی توان رزمی نیروهای عراقی، عملیات را متوقف و نیروها را به مواضع قبلی خود بازگرداند. با پایان مرحله چهارم عملیات رمضان، این نبرد سخت که از ساعت ۲۱:۳۰ روز ۲۳ تیرماه آغاز شده بود، پس از ۱۷ روز در ۸ مردادماه خاتمه یافت.

عملیات رمضان به این دلیل که آغاز مرحله نهمی در روند جنگ تحمیلی می‌باشد، دارای اهمیت است؛ زیرا با اجرای این عملیات، جمهوری اسلامی ایران، عراق و حاکمان منطقه‌ای و بین‌المللی آن تفهیم کرد که ایران اسلامی پس از گذر از مرحله بیرون راندن نیروهای عراقی از مناطق اشغالی، آمادگی دارد تا نبرد را در آن سوی مرزها ادامه دهد و این به معنای سقوط رژیم کم‌بهره عراق که حافظ منافع غرب در منطقه است، بود. از سوی دیگر، عملیات رمضان تجربه گران‌قدری برای رزمندگان اسلام بود تا با تغییر شرایط نبرد و جنگ در آن سوی مرزها، این شرایط را در برآوردهای سیاسی و نظامی خود، توجه قرار دهند.

فصل سوم، شرح عملیات محرم است. منطقه عملیات محرم از شرق به رودخانه دویرج و از غرب به ارتفاعات مرزی حمیرین محدود است و شامل منطقه مرزی موسیان و جنوب دجله می‌شود. شهرهای عماره و علی‌غریب عراق و نیز رودخانه دجله در غرب این منطقه واقع شده‌اند. از نظر حکومت عراق، این منطقه نیز مانند منطقه شرق بصره، با اهمیت و حساس تلقی می‌شد.

پس از عملیات فتح‌المبین در فروردین ۱۳۶۱، رودخانه دویرج به عنوان خط تماس نیروهای ایرانی و عراقی باقی ماند. ارتفاعات حمیرین در غرب این رودخانه با شیب ملایمی تا خاک عراق امتداد دارد و رزمندگان اسلام می‌بایست نیروهای عراقی را به دشت واقع در غرب این ارتفاعات عقب می‌راندند.

قرارگاه قائم که به صورت یک قرارگاه مشترک سازماندهی شده بود، عهده‌دار هدایت یکان‌های شرکت‌کننده در عملیات محرم بود. در ساعت ۲۲:۰۸ دهم آبان‌ماه، رزمندگان اسلام تک خود را آغاز کردند.

در پایان روز ۱۱ آبان‌ماه، جاده عین‌خوش - دهلران از تیررس نیروهای عراقی خارج شد و بیش از ۵۰ کیلومتر مربع از ارتفاعات حمیرین و پاسگاه‌های مرزی حماد، شهاب و عین منصور عراق و پاسگاه‌های مرزی بیات موسیان، نهر عنبر و چم‌سری به تصرف رزمندگان اسلام درآمد.

عملیات محرم در ۲۵ آبان‌ماه ۱۳۶۱ و بعد از ۱۵ روز نبرد، پایان یافت. نتایج عملیات محرم و پیث‌روی رزمندگان اسلام و توفیق آنان در بازپس‌گیری مناطق اشغالی و راندن نیروهای عراقی به آن‌سوی مرزها، آنان را حشمت‌گیر بود که باعث هراس حامیان رژیم عراق شد.

در فصل پایانی کتاب، اطلاعاتی‌های ارتش و سپاه در رابطه با عملیات‌های رمضان و محرم و همچنین متن پیام حضرت امام (ره) خطاب به مردم مسلمان عراق به مناسبت آغاز عملیات رمضان آورده شده است. در این پیام حضرت امام (ره) خطاب به مردم عراق فرمودند: «... ملت عزیز عراق! اکنون که برادران شما با فداکاری جان‌برکف، بی‌وقفه و بی‌میل، فقط مهن خود و نجات برادران عزیز در بند خود به‌سوی شما آمده‌اند، قیام کنید...»

پیام حضرت امام (ره) در مورد حمله و شیانۀ صهیونیست‌ها به جنوب لبنان نیز در این فصل آمده است. بیانیه وزارت امور خارجه و اطلاعیه مشترک از طرف سپاه در رابطه با تهاجم رژیم صهیونیستی به جنوب لبنان و اسامی فرماندهان شرکت‌کننده در عملیات‌های رمضان و محرم و تصاویر و اسامی تعدادی از شهدای این عملیات‌ها از دیگر قسمت‌های این فصل است.

هر چند این کتاب تمامی ایثارها، شجاعت‌ها و تلاش‌های رزمندگان اسلام را در عملیات‌های رمضان و محرم منعکس نمی‌کند، اما امید است گوشه‌ای از آن رشادت‌ها را به نسل‌های آینده منتقل کند.

گروه نگارش و مؤلفان تاریخ نظامی